

patienti compatiuntur, ut in omnibus nobis adimpleretur quod dicitur *Vivens, vivens ipse confitebitur tibi, sicut et ego hodie*. Atque ut ex hoc nunc, et usque in sæculum perpetuetur ista peccatorum et laudum confessio per successiones omnium temporum: *Pater, filiis notam faciat et faciet veritatem tuam*, ut filius quilibet a patre suo eruditus, exemplo patris, dicat: *Domine, salvum me fac, et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in do-*

Amo Domini. Ad hujusmodi psalmodiam territus fugiat exercitus Assyriorum, id est malignorum angelorum et hominum adaucta omnibus nobis et nostris diuturnitate illa bene vivendi, quæ significata est in quindecim annis Ezechiæ adauctis, ut quindecim gradibus transcens psalmos nostros cantemus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini. Fiat. fiat.

EXPOSITIO IN CANTICUM ANNÆ,

LIB. I REG. CAP. II.

Exsultavit cor meum in Domino et exaltatum est cornu meum in Deo meo, etc. Quæ canit hæc prophetissa est, et eadem quæ secunda facta gratia, quam et proprio nomine significat: Anna quippe interpretatur *gratia*. Eadem quippe intus edocta gratia, non tñ sua presentia propria, quam totius sanctæ Ecclesiæ bona futura communia prophetat, aut prædicat. Quapropter idem in Anna quod in Sara, idem in Phenenna quod in Agar, licet hæc ancilla, illa fuerit libera; idem in Elcana sentiamus quod in Abraham. Namque et res gesta ex parte similis, et vocabula sensu cognata sunt. Siquidem et Abraham, id est *pater multarum gentium*, prius Abram dictus est, quod interpretatur *pater excelsus*; et hic Elcana, quod interpretatur *Dei possessio*, de Ramathaim, id est *de excelsis* fuisse scribitur. **C** Sara vero, *princeps*; Anna, *gratia*; et in utraque gratiæ principatus intelligendus est, quia videlicet non ut Agar et Phenenna secundum carnem sive carnis suæ qualitatem, sed secundum gratiam pepererunt, cum prius fuissent steriles.

Igitur Phenenna et Anna duo sunt testamenta, alterum carnis in servitutem generans, alterum fidei quod in libertatem generat. Elcana namque, id est *Dei possessio*, ipse est populus Dei, cui dictum est: *Qui possedit et fecit et creavit te (Deut. xxxii, 6)*. Qui in Abraham quidem, in semine Abraham, qui est Christus, testamentum fidei accepit testamentum libertatis, in monte autem Sina post quadringentos annos et triginta testamentum carnis, testamentum servitutis. Sed testamentum carnis quasi Phenenna vel quasi Agar prius peperit plurimos, testamento fidei quasi Anna vel quasi Sara longam plorante sterilitatem, quia videlicet filii carnis in illo populo prius multiplicati sunt, qui in carne Abraham gloriantur, fide ejus vix aliquam in paucissimis educebant progeniem. Denique illi, qui de Ægypto exierunt, omnes a viginti annis et supra præter Josue et Caleb filium Jephone de sola carne, non etiam de file Abraham sese ortos esse prodiderunt. Tandem

B aliquando fides vel gratia, quæ sterilis fuerat, per Evangelium peperit plurimos, et gloriatio carnis quæ multos habebat filios, infirmata, imò exclusa est. Hoc isto prophetico spiritu in semetipsa præfiguratum esse sciens, exsultat et laudat in persona Ecclesiæ, dicens:

Vers. 1. *Exsultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo*. Ubi sola secunda est caro, non est unde exsultet cor; neque enim exsultatio cordis ulla est, nisi *in Domino*. Proinde cum dicit: *Exsultavit cor meum in Domino*, illam se universalis Ecclesiæ exsultationem decantare indicat, quam propheta alius prænuntians: *« A timore, inquit, tuo, Domine, concepimus, et peperimus Spiritum, salutes non fecimus [Cod. salutis tuæ fecimus, etc.] super terram (Isa. xxvi, 18)*. » Ibi namque exsultat non caro sed *cor*, quamvis cor prius exsultans carnem quoque sublevet in exsultationis suæ consortium, juxta illud Davidicum: *« Cor meum et caro mea exsultaverunt in Deum vivum (Psal. lxxxiii, 5)*. » Illa exsultatio fortis et gaudium non vanum, sed fortissimum est. Addidit ergo: *Et exaltatum est cornu meum in Deo meo*. Singulariter et Propheta: *« Exaltabitur, inquit, sicut unicornis cornu meum (Psal. xci, 11)*, » idemque pluraliter: *« Et exaltabuntur, ait, cornua justi (Psal. lxxiv, 11)*, » et res non diversa est. Nam unum Ecclesiæ *cornu* unus est Christus, et plura ejusdem *cornua* plura sunt dona sancti Spiritus; unde verus ille agnus sicut oculos septem, sic et *« cornua septem »* habere scribitur (*Apoc. v, 6*). Ejusmodi *cornu meum in Deo meo*, inquit, *exaltatum est; in Deo meo*, inquam, et non in me, quæ vana fiducia et fallax esset fortitudo.

Inde et intus cordis exsultatio, et foris confidentia super inimicos meos. Nam hoc est quod sequitur: *Dilatatum est os meum super inimicos meos, quia letata sum in salutaribus tuis*. Humilientur et de terra loquantur quondam loquaces inimici mei, filii carnis, et non fidei. Mihi namque versa vice lo-

quendi auctoritas data est, ut non jam in angulis mussitem, aut ore dimidiato loquar, sed ore dilatato sic eloquar super inimicos meos, qui mihi sterilitatem exprobrabant, ut audiar in toto mundo. Quia lætata sum in salutari tuo. Salutare Dei Christus est. Nunquid ergo in solo Samuele una mulier exultat, et non potius in una matre sancta universali Ecclesia veram in Christo exultationem suam decantat? Et in istis duabus cantilenæ versiculis primis sensus quidem non dispar, sed verba diversa, et præposterata sunt. Nam exultavit cor meum in Domino, idem quod : lætata sum in salutari tuo; et : exaltatum est cornu meum in Deo meo, idem est quod : dilatatum est os meum super inimicos meos. Jam quid dignum dilatatione oris sui proferat, audiamus.

VERS. 2. Non est sanctus, ut est Dominus : neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster. Recte os suum dilatat, qui non se ipsum, sed Dominum prædicat : bene cornu suum exultat, qui non suam, sed Dei justitiam commendat. Non est autem sanctus, ut est Dominus. Parum dixerat. Supplevit ergo dicendo : Neque enim est alius extra te, parque et idem effecit ac si dixisset : Præter illum nemo mundus a sorde. Et non est, ait, fortis sicut Deus noster. Nempe alii falso sunt fortes, de quibus in psalmo Propheta : « Et irruerunt, inquit, in me fortes (Psal. LVIII, 4). » Hic vere fortis et vera humilium fortitudo est. Non est, inquit, sanctus, ut est Dominus, non est fortis sicut Deus noster : ac si dicant filii Annæ filii Phenennæ, filii gratiæ filiis synagogæ, filii promissionis filiis carnis : Quid vos jactatis dicendo : nos natura Abrahamitæ, nos natura Israelitæ, et non ex gentibus peccatores? « Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat, si est intelligens, aut requirens Deum. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum; non est, usque ad unum (Psal. XIII, 2, 3). » Hæc dicit rex. Et utique quæcumque lex loquitur : « Scimus, inquit Apostolus, quia hiis qui in lege sunt loquitur (Rom. III, 19). » Non ergo est sanctus quisquam, non est alius extra te, non, inquam, est alius, qui possit sanctificare præter te, Sancte sanctorum Christe, quod et sancti illi, antequam tu venires, ore proprio fatentes : « sicut pannus menstruatae, inquit, omnes justitiæ nostræ (Isa. LXIV, 10). » Et quid vos in fortibus Moyse et Aaron gloriamini, in fortitudine legis et sacerdotii vestri? Non est fortis sicut Deus noster, sicut Christus noster. Non Moyses et Aaron, non lex vestra et sacerdotium vestrum spiritalem vicerunt Pharaonem, neque destruxerunt eum, qui habebat mortis imperium, id est diabolus; sed hic illum vicit, hic infernum confregit; hic, devicta morte, resurrexit. Ergo non est fortis sicut hic Deus noster, sicut hic Salvator noster. Igitur

VERS. 3. Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes. Multum gloriamini, multum erigimini, multa sublimia per inanem gloriam loquimini; verbi

gratia, dicendo : Pater noster Abraham est, nostrum est testamentum, nostra legislatio, nostrum est obsequium, nostra sunt promissa, nostra est gloria, nostra est adoptio filiorum. Abraham, Isaac et Jacob patres nostri sunt. Nolite sic loqui, nolite sic multiplicare sublimem loquelam oris magnifici, nolite sic gloriari.

Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est, et ipsi præparantur cogitationes. Hæc sublimia, quæ vos hactenus multiplicastis loqui, veterata sunt, jam inveteraverunt, et novis supervenientibus projicienda sunt. Hæc enim dicit in Jeremia Deus scientiarum Dominus, qui et vobis olim dedit scientiam litteræ, et nobis nunc dat scientiam Spiritus prout vult. « Ecce dies venient, et feriam domui Juda lædus novum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus vestris in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus, sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel. Post dies illos dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam, etc. » (Jer. XXXI, 31, 33)

Et ipsi præparantur cogitationes, subauditur : sensatae. Nam e contra a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, ille auferet se. Ipsi Deo scientiarum Domino cogitationes præparantur pro munere. Si vis promereri vel impetrare scientiæ donum, non multas oblationes arietum et taurorum, sed sanctas cogitationes ejus rei præparatoriæ sunt. Unde et Psalmista : « Præparationes, inquit, cordis eorum audivit auris tua (Psal. X, 17). » Item : « Quoniam cogitatio hominis constabit tibi, et reliquæ cogitationis diem festum agent tibi (Psal. LXXV, 41). » Reliquæ, inquit, cogitationis. Si primitiæ cogitationis infestæ fuerunt, saltem reliquæ ejus per penitentiam vel confessionem diem festum agent tibi. Propterea et dixi : Recedant vetera de ore vestro, recedant sublimia, cesset gloriatio vestra. Quid enim?

VERS. 4. Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore. Hoc non semel est. Quando fortitudo vel potentia Ægyptiorum superata, et Israelitum confortati sunt, utique tunc arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore. Ita et nunc. Arcus enim, id est superbia et fortitudo Phenennæ, qua in filiis gloriabatur, superata est, et ego quæ ob sterilitatem infirmata eram, accincta sum robore filiorum. Hoc est enim quod sequitur : Donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est. Nam quod interponitur : Repleti prius pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt, non secundum præsentem historiam canitur; sed tamen hoc, et cætera talia facta sunt et fiunt, ut quoties superbit impius, cantare tibi liceat illud regale proverbium : ne glorietur accinctus aëque, ut discinctus.

In Hebræo, et in translatione Septuaginta non plurimi, sed septem leguntur. Judæi hunc locum ita intelligunt, quod nato Samuele mortuus sit filius

primogenitus Phenennæ, et deinceps singulis nascentibus filiis Annæ singuli, secundum ordinem nativitatis Phenennæ mortui sunt filii. Sed quaerendum est quomodo hoc stare possit, cum Phenenna septem, Anna autem non plus quam quinque filios habuerit. Quam quæstionem Hebræi solventes duos Samuclis cum filiis Annæ annumerant.

Juxta anagogen *arcus fortium*, id est confidentia Judæorum, qui se Judæos esse dicunt et non sunt, sed mentiuntur. Judæorum, inquam, de sua virtute præsumptum, et suam justitiam statuere volentium, atque ita justitiæ Dei subjeci recusantium, *arcus fortium* superatus est. « Extenderunt, inquit Propheta, linguam quasi arcum mendacii, et non veritatis (Psal. x, 3). » Talis *arcus fortium superatus est*, nihil enim sagittando contra veritatem profecerunt, quemadmodum alibi scriptum est : « Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum (Psal. lxxiii, 8). » *Infirmi* autem, scilicet hi qui nihil suis viribus attribuunt, qui non in suis operibus, sed in fide Jesu Christi gloriantur, *accincti sunt robore*. *Robore*, inquam, quo et regno cælorum vim facere et violenter illud possunt diripere.

Vers. 5. *Repleti*, inquit, *prius pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt*. *Famelici* prius eramus nos gentes, *repleti* autem, id est *saturati*, erant Judæi. Et constans est, quia nunc gentiles verbo Dei per Evangelium Filii ejus Jesu Christi *saturati sunt*, Judæi autem *famelici* sunt, solam litteram sectantes paleam et vivificantem non habentes spiritum. Sed nunquid isti *pro panibus se locaverunt*? Nunquid non esurire malunt, quam nobiscum manducare panem vivum? Sic enim habet parabola patris evangelici : quia cum recepisset filium suum famelicum, qui abierat in regionem longinquam, et ibi dissipaverat omnem substantiam suam vivendo luxuriose, cum, inquam, revertentem recepisset eum, et magnum celebraret convivium, indignatus frater ejus senior « nolebat introire (Luc. xv, 28). » Ergo nunc interim esuriunt qui prius fuerant repleti, saturatis famelicis juxta propheticam comminationem dicentis : « Ecce servi mei comedent, et vos esurietis (Isa. lxxv, 13). » Futurum autem est ut se *pro panibus* locare non dedignentur. Cur enim plenitudo famelicarum gentium subintroierit, reliquæ ex illis ad esum vitæ convertentur.

Non modice *arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore, nec parum famelicis saturatis nunc esuriunt, qui prius repleti fuere*. Sed quid? *Donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est*. In tantum dexteræ Excelsi mutatio facta est in confractioe fortium et accinatione infirmorum, ut pepererit plurimos illa quæ sterilis erat, vicissim illa infirmata, quæ multos habens filios superbiebat, completa prophetia, quæ per alium sic decantat : « Lauda sterilis, quæ non parit, decanta laudem et hinni, quæ non pariebas, dicit Dominus : quoniam multi filii desertæ magis quam ejus, quæ habebat virum, dicit Dominus. Di-

lata locum tentorii tui, et pilles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. Longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida. Ad dexteram enim et ad lavam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit, et civitates desertas inhabitabit (Isa. liv, 1 et seqq.). » Et reliqua. Quæ hactenus cantata sunt, universas Domini vias respiciunt, scilicet misericordiam et judicium. Igitur in laudem earumdem magnitudinum, videlicet misericordiæ et judicii, sonorius et peramplius exultanti corde et dilatato ore prosequitur et dicit :

Vers. 6, 7. *Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat*. Nam quod *mortificat Dominus*, judicii est ; quod *vivificat*, misericordiæ est. Item quod *deducit ad inferos*, judicii est : quod *reducit*, misericordiæ. Nihilominus quod *pauperem facit*, judicii ; quod *ditat*, misericordiæ est. Idem quod *humiliat*, judicii ; quod *sublevat*, misericordiæ est. Itaque per hæc antitheta, id est opposita, universæ viæ Domini spectabiles propositæ sunt requirentibus testamentum ejus et testimonia ejus. Sed erga quales judicium, aut veritas, et qualibus reposita est misericordia? Quales nisi superbos *mortificat et ad inferos deducit, humiliat, et pauperes facit*? Quales econtra nisi humiles *vivificat et reducit ab inferis, sublevat, et divites facit*? Sequitur ergo :

Vers. 8. *Suscitans de pulvere egenum, et de stercore erigens pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat*. Quid est enim, *egenum pauperem*, nisi qualem beatificat in Evangelio suo Dominus, *pauperem spiritu*, id est humilem? Illum enim *de pulvere suscitavit, et de stercore erigit*, quem sapienter cognoscentem, quid sit pulvis et cinis, peccatorum suorum stercus erubescens, justificat et exornat gratiæ suæ donis, *ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat*, cum his videlicet, quos ante sæcula præscivit et prædestinavit, vocavit, justificavit et magnificavit. Hoc non raro, nec in paucis factum est. Amplius autem, et principaliter in illo factum hoc esse gratulamur et jugiter decantamus, quem veraciter constat dixisse : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde (Matth. xi, 29). » De quo et illud est : « Et persecutus est hominem inopem et mendicum, et compunctum corde mortificare (Psal. cviii, 17). » Illum enim revera Dominus Pater præcepto charitatis suæ mortificavit et ad inferos deduxit, pauperem fecit et humiliavit, eundemque virtute et omnipotentia Divinitatis rursus vivificavit, reduxit ab inferis, ditavit et sublimavit. Suscitavit eum de pulvere nostræ mortalitatis, erexit eum de stercore, ut non videret caro ejus stercus corruptionis ; et ecce cum principibus, imo super omnes principes ad dexteram Patris sedet, *et solium gloriæ tenet*! Quod ita intelligendum sit, conclusio probat cantici. Concluditur enim sic : *Et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui*.

Dominus enim sunt cardines terræ, et posuit super

eos orbem. In Hebræo enim ita habetur: *Domini enim sunt afflicti terræ.* Per afflictos terræ Hebræi pauperes spiritu et humiles corde intelligunt, super quos Dominum orbem posuisse dicunt, quia meritis eorum terram stare autumant. Ergo propositio quidem splendida est, qua dixerat: *Suscitans de pulvere egenum,* etc. Sed ratio splendidior id ipsum confirmat, qua dicit nunc: *Domini enim sunt cardines,* id est afflicti terræ, et *posuit super eos orbem.* Cui consonans evangelica veritas pauperes spiritu in fundamento beatitudinis collocat, dum octo beatitudines enumeraturus sic incipit: « Beati pauperes spiritu (Matth. v, 3). »

Vers. 9. *Pedes sanctorum suorum servabit.* Qui egeni et pauperes; qui, inquam, cardines vel afflicti terræ, ipsi *sancti* Domini sunt, quorum ipse *pedes,* inquit, *servabit;* subauditur: qui pedes superbiorum non servabit. Quorum lapsum ruinamque irrecuperabilem expavescens Propheta dicit: « Non veniat mihi pes superbiæ, et manus peccatoris non moveat me (Psal. xxxv, 12). » Et continuo subiungit: « Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem; expulsi sunt, nec potuerunt stare (ibid., 13). » Ergo *pedes sanctorum suorum,* inquit. *Pedes,* inquam, *sanctorum,* id est humilium, *servabit,* videlicet ut ad solium gloriæ pervenire, imo et impositum super se orbem stabilibus possint portare meritis. Huc usque expressit quales Dominus vivificet et reducat ab inferis, ditetque atque sublimet: nunc edicit quales mortificet et deducat ad inferos, pauperes faciat atque humiliet. Sequitur enim:

Et impii in tenebris conticescēt, quia non in fortitudine sua roborabitur vir. Impii, inquit, id est superbi, qui nunc in hac die sua extollunt in altum cornu suum, et loquuntur adversus Deum iniquitatem, *ipsi in tenebris conticescent,* ipsi, humilibus solium gloriæ continentibus suumque possessorem Dominum Deum laudantibus, in *tenebris* inferni conquiescent, imo et ululantes dentibus stridebunt et flebunt: nam « ibi erit fletus et stridor dentium (Matth. viii, 12). » *Quia non in fortitudine sua roborabitur vir.* Quanta enim ibi erit fortitudo viri? Cum fuerint paulo post in lutum redactæ cervices ejus, tunc fatebitur impius quia nec in equo, nec in tibiis suis quisquam roborabitur, quemadmodum et alius Propheta dicit: « Non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum erit ei (Psal. cxlvi, 19). » Item « fallax equus ad salutem, in abundantia autem virtutis suæ non salvabitur (Psal. xxxii, 17). » Amplius autem, ut magis spiritali sensu loquamur, *non in fortitudine sua roborabitur vir,* id est ex operibus legis, in quibus Phenennæ filii, scilicet Judæi, gloriantur, nemo coram Deo justificabitur: nec omnino quisquam, sive Judæus sive Græcus, in iudicio salvabitur sive justificabitur, si absque misericordia vel tantum secundum sua merita iudicetur.

Vers. 10. *Dominum formidabunt adversarii ejus,*

et super ipsos in cælis tonabit. Hoc et visibiliter aliquando factum est, ut super adversarios suos Dominus in cælis tonaret, sicut illud est in libro Iesue: « Cumque fugerent a facie Israel, et esset in descensu Bethoron, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo usque ad Zecha, et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel (Jos. x, 11). » Verum ex tunc magnificentius hoc fit, ut videlicet Dominus super adversarios suos tonet in cælis, ex quo is ipse, qui ut egenus et pauper mortificatus et ad inferos deductus, rursus vivificatus et ab inferis reductus sublimatus est, ut sederet cum principe Patre et solium gloriæ teneret. Ex tunc enim intonuit super adversarios suos magno et terribili tonitru Evangelii, et usque in finem sæculi tonare non desinit, quemadmodum Apostolus dicit: « Revelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem et injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent (Rom. i, 18). » Et reliqua. Hinc et illud est quod et Propheta præcavit: « Et intonuit de cælo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam, grando, et carbones ignis, et misit sagittas suas, et dissipavit eos: fulgura multiplicavit, et conturbavit eos, » etc. (Psal. xvii, 14, 15.) Novissimus tonantis motus magno et irrevocabili fulmine formidantes adversarios feriet. Dicit enim eis qui a sinistris erunt: « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxiv, 41). »

Dominus judicabit fines terræ, et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu Christi sui. Tanquam diceret: Ista, quam prædixi, superbiorum et humilium discretio nondum apparet. Nondum enim omnis egenus et pauper solium gloriæ tenet, nec in tenebris contigit omnis impius, nec in præsentia vita Dominum formidant omnes adversarii ejus, imo e contrario tanta securitate nunc impii vivunt et super humiles extolluntur, ut pene moveatur humilis adhuc infirmus. Nam ipse est, qui vel *cujus* ex persona Propheta in psalmo loquitur: « Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos pacem peccatorum videns (Psal. lxxii, 2), » et reliqua. Ergo discretio nondum apparet; sed non sit tibi curæ. Nam *Dominus judicabit fines terræ.* Nunc interim initia dissimulat, quia videlicet non statim superbiam terræ, ubi incipit, judicat aut punit; sed certe *fines* ejus *judicabit.* Nam pius conditor mala hominum et per suam patientiam tolerat, et per aliquorum quandoque conversionem relaxat, ut vel sero redeant, et hoc ipsum saltem, quod diu expectati sunt, erubescant. Superbientem terram, quæ divitias bonitatis ejus contemnit, et ignorans expectantem se patientiam Dei, thesaurizat sibi iram secundum duritiam suam et cor impœnitens, tandem in fine judicabit in die iræ et revelationis justi iudicii sui, in quo reddet unicuique secundum opera sua.

Et dabit, inquit, imperium regi suo. Regi, inquam, A suo, scilicet Christo; sequitur enim: *Et sublimabit cornu Christi sui.* Et consonat principio finis cantici. Nam in principio: *Et exaltatum est, inquit, cornu meum in Deo meo,* hic autem in fine: *Et sublimabit, ait, cornu Christi sui.* Huic Regi imperium dabit, et cornu ejus sublimabit, in eo videlicet, ut omnia sub pedibus ejus subjecta sint. « Futurum, inquit Apostolus, de quo loquimur. Nam necdum videmus, ait, omnia subjecta esse ei (I Cor. xv, 27). » Dabit autem secundum humanitatem habenti

omnia secundum divinitatem. *Dabit, inquam,* per passionem obedienter promerenti, quemadmodum devicta morte jam emeritus dicit: « Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra (Matth. xxviii, 18). » Sublime cornu ejus Apostolus insigniter eloquens dicit: « Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philipp. ii, 9-11). »

EXPOSITIO IN CANTICUM MOYSIS I,

EXODI CAP. XV.

Cantemus Domino: gloriose enim magnificatus est B etc. « Cum extendisset Moyses manum super mare, abstulit illud Dominus flante vento vehementi et urente, et vertit in siccum, divisaque est aqua, et ingressi sunt filii Israel per medium siccis maris, » etc. (Exod. xiv, 21 et seqq.) Clara est gloriosæ magnificentiæ Domini res gesta, quia divisa est aqua, et ingressi sunt filii Israel per medium siccis maris: et quia interfecit Dominus exercitum Pharaonis, et subvertit rotas curruum, ferebanturque in profundum, et ita sciverunt Ægyptii quia Dominus ipse est Deus, ut dicerent: « Fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos (ibid., 25). » Sed fugientes involvit eos Dominus in mediis fluctibus respiciens super castra eorum matutina, id est quarta vigilia. Quatuor enim computabantur vigiliæ noctis, ternis horis per singulas vigiliis deputatis.

Porro sensu mystico vigilia matutina ipsa est resurrectione Dominica. Matutino namque sedit angelus ad sepulcrum Domini, et post profundam tristitiæ noctem magni gaudii diem mulieribus et per illas lugentibus apostolis evangelizavit. Hinc est illud in psalmo: « A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino (Psal. cxxix, 6). » Custodiam matutinam dixit custodiam militum mane exterritam in exemplum omnium impiorum. Nam mulieres lætificatæ sunt in exemplum omnium piorum: Quid speret Israel in Domino ab illa custodia matutina? Videlicet, quia in se flet quod in illo factum esse ex tunc innoluit, quia resurrexit a mortuis, « quia apud Dominum misericordia est, et copiosa apud eum redemptio, et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus (ibid., 7). » Subauditur: quemadmodum redemit illos filios Israel ex omnibus Ægyptiis hominibus. Itaque vigilia matutina, qua pertransierunt filii Israel, Ægyptiis remanentibus, mystice gaudium nobis est Dominicæ resurrectionis, in qua deponentes veterem hominem renati sumus diabolo remanente, cui renuntiavimus

et omnibus pompis ejus. Dicit enim Apostolus: « Quia baptizati in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti cum illo per baptismum in mortem; ut quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus (Rom. vi, 3-5). »

De hujus igitur gloriosi facti mysterio celeberrimo jam silescere non debemus habentes canticum Moysi, quod sequitur, quia hic est sapientia, quæ aperuit os muti, et linguas infantium fecit disertas, ut victricem manum tuam laudemus pariter, Domine Deus noster. Nam ab ore nostro quicumque gratiam hanc sumus consecuti, canticum hoc non debere deficere innuit illud de Apocalypsi: « Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, et eos qui vicerunt bestiam et imaginem illius, et numerum nominis ejus stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei, et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum agni dicentes: Magna et mirabilia opera tua, Domine Deus omnipotens, » etc. (Apoc. xv, 2, 3.) Ecce stamus super mare vitreum, videlicet laborantes servare innocentiam, quam accepimus per baptismum; mare, inquam, vitreum, videlicet propter puram, quam ibi fecimus, relinquendorum confessionem peccatorum. Sed et igne mistum, id est Spiritu sancto vivificatum, quo peccata ipsa consumpta sunt, qui et hoc loco mystice designatur per ventum urentem, quia dicitur: « Cum extendisset Moyses manum supra mare, abstulit illud Dominus, flante vento vehementi et urente tota nocte. » Habentes ergo citharas Dei, id est mortificationem carnis, quam Deus præcepit, cantemus hoc canticum Moysi servi Dei et agni, videlicet utrobique exultantes, et pro re gesta, quæ facta est per manum Moysi, et pro mysterio Agni immaculati et incontaminati Christi, quod ille in eadem re prophetice intellexit.